

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

20. évfolyam - 1.szám

2012. február hó

A TARTALOMBÓL

ATRIUM Program:
építészettörténeti kutatások Győrben
A 20. század totalitárius rendszereinek építésze

A Város Öröksége – Európa Jövője
Nemzetközi konferencia
Berlin - 2011.december 8-9

Hiányosságok...

Nem jó ez így !

Kiállítás meghívó
Alcsút - Kápolnaépület

Munkásnegyedek és munkásvárosok
1750 és 1950 között
Az Alpok-Adria munkacsoport 4. kötete

Emlékezzünk rá, hogy...
Rejtett évfordulóink

ATRIUM Program (Architecture of Totalitarian Regimes in Urban Managements):
Közép-európai téma: építészettörténeti kutatások Győrben
A 20. század totalitárius rendszereinek építésze

Tizenegy ország – Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Görögország, Horvátország, Magyarország, Olaszország, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia – tizenhét szervezete¹ az Európai Unió támogatásával újszerű feladat elvégzésére vállalkozott. Bizottságot szerveztek, melynek célja, hogy közös módszertannal feldolgozzák a 20. század totalitárius rendszereinek építészeti örökségét. Magyarországot e fontos munkában Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Széchenyi István Egyetem oktatóiból, a helyi turisztikai és média szakembereiből álló csoport képviseli. A kutatásban és tervezésben külső megfigyelő a Warwicki Egyetem – Egyesült Királyság – is részt vesz.

A feltáró munka első lépésében a korszak jelentős építészeti emlékeit szedtük listába. A kutatás résztvevői ennek alapján kívánják megszervezni a korszak kiemelkedő emlékeinek védelmét. Ezek után megfelelő turisztikai programok szervezésével európai turisztikai utakat – un. „turisztikai csomagot” – kívánnak szervezni, abban a reményben, hogy ilyen módon turisták vonzanak a résztvevő városokba. A kijelölt utat végigjárva a látogatók a helyszínen ismerkedhetnek meg e kor építészeti emlékeivel, „fizikai valóságukban” élhetik át a kor légkörét.

A munkálatok az elmúlt 2011-es évben indultak. A résztvevők negyedévente ülnek össze, hogy értékeljék az elkészült munkarészeket és körvonalazzák a munka további lépéseit². Mondanunk sem kell, hogy a szépszájú résztvevő véleménye sok kérdésben máig nem egyezik egymással. Sokan magának a „totalitárius rendszer” kifejezésnek a helyes meghatározását keresik, többen építészeti szempontból a jogosságát is vitatják. Bennünk, magyarokban is felmerült a kérdés, hogy hazánk 20. századi történelmében melyik korszak tekinthető valóban „totalitáriusnak”.

A program megindításakor témaként természetesen az 1949–1956-ig tartó „szocreál” korszakra

gondoltunk és nagy lelkesedéssel kezdtünk bele e korszak győri emlékeinek tudományos igényű feldolgozásába. Győr az 1950-es években „dédeltetett” fellegvára volt a rendszernek, megbízható „proletárváros”, erős iparral, nagyszámú munkássággal. Az építészeti feladatok ehhez igazodtak: a városban korszerű gyárépületek, néhány középület, és nagy számban lakóházak épültek. A gyárépületeknek mára sajnos nyoma sem maradt: a privatizáció során lebontották azokat. Ma egyedül az egykori Wilhelm Pick Magyar Vagon- és Gépgyár (Rába Gyár) hatalmas „atombomba-biztos” betonbunkere áll, melyeknek két és fél méteres vasbeton falain belül még állnak a vaságyak, és a szellőző berendezések, tűzoltó eszközök, gázmaszkok is működőképesek. Az e korban emelt középületek építészeti megformálása díszes. Néhány téglából falazott, vakolt portikusszal díszített óvoda, a megyei rendőrség első épülete képviseli a kort.

Közülük jelentősebbek az iskolaépületek (Rimanóczy Lukács Sándor Szakközépiskola és Iparitanuló Intézete Gyárvárosban,

Cserhalmy József Bercsényi Szakközépiskolája Szigetben), valamint a MÁV főpályaudvara, a Megyei Kórház első épülettömbje és az egykori KÓJÁL épülete. Lakások ellenben nagy számban épültek

¹ Forlí Önkormányzata, Olaszország, Forlí-Cesena Tartomány, Olaszország; Ljubljanai Egyetem, Építészeti Fakultás, Ljubljana, Szlovénia; Velenje Önkormányzata, Szlovénia; Nemzeti Ingatlan Kulturális Örökségi Intézet, Szófia, Bulgária; Dimitrovgrad Önkormányzata, Bulgária; Széchenyi István Egyetem, Győr, Magyarország; Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata, Magyarország; Szlovák Tudományos Akadémia, Építészeti és Építési Intézet, Pozsony, Szlovákia; Moldávia és Bukovina Érseksége, Iasi Érseki Egyházmegye, Románia; AEIPLUS Innováció és Fenntartható Fejlődés Intézet, Patras, Görögország; ATHENA Kulturális és Oktatástechnológiai Intézet, Információs, Kommunikációs és Ismeret-technológiai Kutatási és Innovációs Központ, Xhanti, Görögország; Labin városa, Horvátország Mikroregionális Turisztikai Klaszter Alap, Subotica-Palic, Szerbia; Tirana Önkormányzata, Albánia; Rotor – Doboj Régió Turisztikai Fejlesztési Szervezete, Bosznia-Hercegovina; Kulturális Minisztérium, Szófia, Bulgária és Rasa Önkormányzata, Horvátország.

² A bizottság munkájáról folyamatosan lehet értesülni a <http://www.atrium-see.eu/> honlapról.

(Malomliget, „Sztálin” út – ma Szent István). Utóbbiak szabadonálló vagy keretes beépítéssel máig kényelmes és emberséges lakóhelyek.

Választásunkkal a többi országok közép-európai szakemberei nem voltak megelégedve. Olasz kollégáink azt bizonygatták, hogy a totalitárius hatalom már a két háború között is létezett, e korszak emlékeivel is foglalkozni kell. És valóban: Győrben ebben az időben a középületek (pl. a Bajcsy Zsilinszky utcai, bűnös módon lebontott „Postapalota”) a késő-klasszicizmus elkésett monumentális, historizáló stílusában épültek. A balkáni résztvevők azt kifogásolták, hogy nem elég „háborzongatók” ezek az emlékek, nem érezni ki belőlük a kor rémisztő légkörét, véres elnyomását. Példaként a bukaresti kormánynegyedre állították elénk. Szabódva kellett megjegyeznünk, hogy ilyenrel mi nem rendelkezünk. Szlovák kollégáink, akik – megelőzve a „turisztikai csomagok összeállítását” – gyakran átruccannak Győrbe, azon a véleményen voltak, hogy a rendszer igazi „erejét és erőszakosságát” Győrben is az 1970-es évek hatalmas bontásai és a történeti Belváros határán emelt monumentális épületóriások képviselik (Szent István úti lakó- és középületek, az új Megyeháza és a Nemzeti Színház). Miért nem ezekről írunk, miért nem e korszakot kívánjuk bemutatni? – kérdezték.

Az elhangzott tanácsokat megfogadtuk és kibővítettük programunkat ezekkel az épületekkel, épületegyüttesekkel is. A kiválasztott „turisztikai termékekről” okos –helyenként „okoskodó” – törzslapokat kellett kitöltenünk. (Utóbbiakat a lelkes bolgár építész hölgyek állították össze, tele feleslegesnek tűnő kérdésekkel, tipikus „uniós” adatokkal.) A hat „szocreál” épület mellett azonban ilyen módon a kínálatot az 1960-as évektől 1990-ig épült házakkal is kibővítettük. Az anyag jó alapot adhat a további építészettörténeti kutatásokhoz is.

Győrben a szocreál korszak épületeit javaslatomra már jó tizenöt éve helyi rendelettel védjük. Ennek a módszernek az alkalmazását javasoltuk közép-európai partnereinknek is – igaz, hogy e kérdésben eddig csekély megértéssel találkoztunk. A következőkben kutatásunk eredményeivel kívánjuk megismertetni a szakmát és a helyi nagyközönséget. Közben készül a „turisztikai útvonalak” térképe. Itt a „turisztikai kínálatot” az épületekhez kapcsolódó eseményekkel, történetekkel fogjuk kiegészíteni

(Atombunker élete, Sztálin úti bérházak a bevonuló szovjet tankokkal, a Megyei Rendőrkapitányságot körbevevő tömeg, aki az ablakokon kiszórt „káderlapok” között válogat). A korszakról kézikönyv is készül, az ezzel kapcsolatos angol nyelvű cikkeket eljuttatjuk a kiadványt szerkesztő szlovén kollégákhoz. Különösebb sikert csupán Veöreös András idézetgyűjteménye aratott. Ő a korszak Magyar Építőművészet számainak tanulmányozta át. Érdemes a kor „önmeghatározásából” idézni: „Amit mi modern művészet néven ismerünk az a kapitalizmus új és utolsó korszakának, a monopolkapitalizmusnak a szüleménye. Ami a művészet és tudomány nemzetközisége, (...) jelszavak alatt született, az egyet jelent a nemzeti művészet tudatos tagadásával és a monopoltőke világalpolmi törekvéseit szolgálta. Így (...) teremtette meg az imperializmus (...) a nemzetek jellemét nem ismerő új «internacionális művészetet», illetve azt, amely e fedőszó alatt van: az imperializmus «művészetét».”³

A kutatások ebben az évben is folytatódnak. Eredményeiről az építész szakmának, műemlékvédő barátainknak a jövőben is folyamatosan szeretnénk beszámolni.

Winkler Gábor

³ Perényi Imre: Építészetünk útja. In: Szabad Nép. 1949. november 13. p.10. Idézi: Modern és szocreál. Magyar Építészeti Múzeum. Budapest. 2006. p. 122.

„Üzlet-udvarok” a történeti belvárosokban?

A belső „üzlet-udvaros” átjáró házak közül Budapesten talán az erzsébetvárosi Gozdsu udvar az egyik legismertebb. Vidéken, az 1960-as, 1970-es években Egerben gondoltak először arra, hogy a történeti városnegyedek udvarait összenyissák és azon keresztül belső utcákat létesítsenek. Vajon „megélnék-e” ezek a belső utcák napjainkban is, milyen állapotban vannak, használják-e az emberek és lehetne-e, szabad-e napjaink megváltozott világában újabb ilyen belső „passzázsokat” tervezni?

Mint minden történeti belváros, lakhelyem, Győr is rengeteg szűk utcával, sikátorral, és udvarral rendelkezik. A belvárosnak ezt az egyedi sajátosságát mindig is nagyon szerettem, és később településmérnökként úgy érzetem ezzel a témával kell foglalkoznom, ami egészen a doktori tanulmányaimhoz vezetett. Itt döntöttem el, hogy a kutatásomat az egyik legérdekesebb és legizgalmasabb területre szűkítem le, az átjárókkal összekötött „üzlet-udvarokra”. Ennek köszönhetően jutottam el a „Bécsi udvarhoz”, ami a történeti Győr egyik legjelentősebb forgalommal rendelkező „belső utcája”.

Győr városát a 19. század közepéig vették körbe az egykori várfalak. Az Arany János utca akkoriban közvetlenül a déli várfal mentén húzódott végig. A várfal melletti telkek a 18. századtól kezdtek el beépülni, amikor is egy-két emeletes házak épületek, melyek udvari szárnyai a várfalra támaszkodtak. Az Arany János utcát ezért akkoriban Bástya sornak hívták. A várfalak elbontása után a történelmi belváros déli irányba is terjeszkedni kezdett, és a 19. század végén, a 20. század elején a házak földszintjén megjelentek a belvárosra ma is jellemző, boltok, bankok, éttermek, stb. Az 1970-es években aztán jelentősen megváltozott az Arany János utca képe. A földszintes házakat lebontották, az utca hangulatát adó, mives fa üzletportálok megsemmisültek. Csupán három korai, historizáló épület marad meg a régi beépítésből, az Arany János utca 18, 20, és 22. Ez a három épület a mai Arrabona áruház modern betonkolosszusától keleti irányban található, melyből a 22-es számú épület az Arany János és a Baross utca sarkán áll. Ez a három ház önálló lakóépület volt a 80-as évek végéig, majd jelentős felújításon estek át. A felújítás során aztán a három épület udvarát összekötötték, melynek köszönhetően megszületett a mai „Bécsi udvar”. Az udvarok és az átjárók alatt, a földszinti lakások helyén kisebb üzletek kerültek kialakításra. Az emeleti lakásokat felújították, és a földszinten megszüntetett lakások helyett a tetőtérben újakat alakítottak ki.

A tömb udvarrendszere az átjárókkal, két nagy udvarra osztható, melyből a 18-as, és a 20-as ház közötti részen nemcsak üzletek, de egy kávézó, egy fagyalmazó, és egy vendéglő is megtalálható. Az udvarok egybenítésével megszületett a magán-, és a közterület érdekes házassága, hiszen az

udvarok közterületté váltak, de ugyanakkor a három bejárton megmaradtak a kapuk. Ezeket a kapukat a mai napig éjszakára bezárják, és csak reggel nyitják ki őket. Ugyanakkor az emeleti lakások továbbra is magántulajdonban vannak.

Nemrégem hosszú hetekig figyeltem az átjáró életét. Vizsgálódásaimból kiderült, hogy a Bécsi udvart szívesen használják a város lakói és az ide látogató vendégek. Egy nap negyedóránként átlagosan

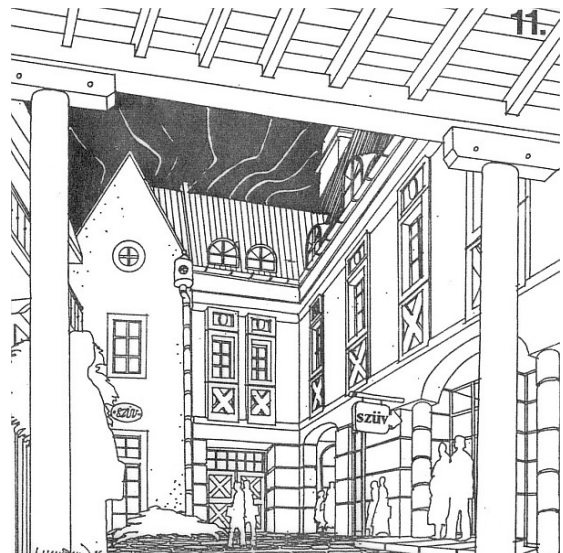
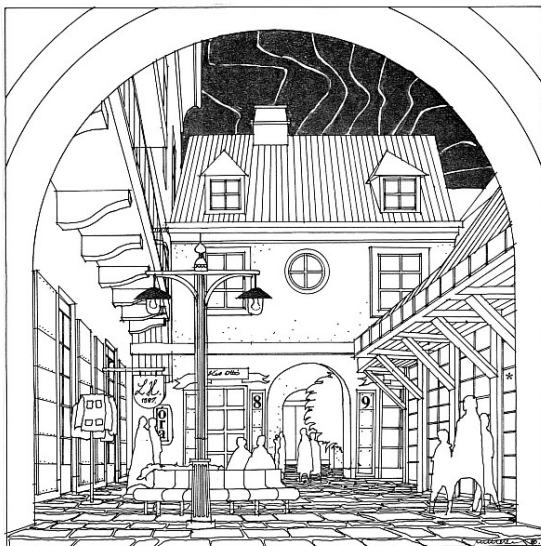
hetvenen fordultak meg az udvarban, ami azt jelenti, hogy a történeti tömbön keresztül naponta akár hétezeren is átmehetnek. Közülük sok a gyermek, ami azt mutatja, hogy a belső utcácskát a fiatalok

különösen szeretik. Az udvaron 11 szék került kihelyezésre, melyre negyed óránként öten biztosan leülnek.

De vajon milyen forgalommal rendelkezik manapság a kávézó, vagy a fagyaltozó? A vizsgálatok során a kávézó teraszhelyiségére vonatkozóan készült felmérés, melyből kiderült, hogy az öt asztalhoz, ami összesen 18 darab székkal rendelkezik, negyedóránként átlagosan hatan leülnek. A kávézó hétköznap általában reggel 8-tól este 7-ig van nyitva, ami azt jelenti, hogy a 11 órás nyitva tartás alatt a terasz helyiségben átlagosan 264-en ülnek le. A fagyaltozó esetében a sorban állók száma negyedóránként átlagosan 18 fő volt. Így a 11 órás nyitva tartás mellett ez 792 főt jelent. Természetesen a terasz és fagyaltozó forgalma időszakos, hiszen nagyjából késő tavasztól, kora őszig üzemelnek, de még így is figyelemre méltó mindkettő népszerűsége.

Megfigyelésem szerint az udvar, az üzletek, a kávézó, és a vendéglő élete leginkább a napjainkban létesülő bevásárló központokra emlékeztet. Hiszen leszámítva a lakásokat, ugyanazok a funkciók megtalálhatók a „Bécs udvarban” is, mint egy földszintes „plázában”. Emellett mindkettőt bezárják éjszakára. Van azonban egy lényeges különbség a kettő között, mégpedig az, hogy amíg Bécsi udvar, „átjáró háza” közterület, addig a bevásárló központok „utcai” és „terei” magánterületek.

A győri példa szerint az udvar átadása óta, tehát jó harminc éve folyamatosan „él”, és jól is működik, így a jövőben is érdemes elgondolkodni – ott, ahol erre a lehetőség adott – a házaknak a „Bécsi udvar” mintájára történő összenyitására. Megfigyelésem szerint az udvari üzletek később irodákat, szálláshelyeket és újabb, igényes lakásokat is vonzanak a történeti belvárosba. A Bécsi udvarhoz hasonló kialakítású tömbök pedig akár mindháromat nyújthatják egyszerre.

(Winkler Gábor rajzai)

Vizsgálataim, méréseim mindenesetre azt mutatják, hogy az elképzelés Győrben bevált, így továbbra is érdemes e témával foglalkozni.

Jóna László

DAS ERBE DER STADT – EUROPAS ZUKUNFT
THE HERITAGE OF THE CITY – EUROPE'S FUTURE
Nemzetközi konferencia - Berlin, 2011. december 8-9.

A Város Öröksége – Európa jövője címmel a német Közlekedési, Építési és Városfejlesztési Szövetségi Minisztérium által szervezett konferenciára Berlin központjában, az E-Werk ipari műemlék-épületében (Potsdamer Platz közelében) került sor 2011. december 8. és 9. között.

Témája a műemlékvédelem és az ingatlanfejlesztés területeinek – az értékrendek tiszteletben tartásával és figyelembevételével történő – egymáshoz közelítése volt. Az első napon plenáris ülés volt, majd délután a másnapi négy szekció vezetője ismertette, milyen kérdésköröket

érintenek másnap az adott szekció témájában. Német és holland városfejlesztési szakemberek egybehangzóan állították a plenáris ülésen, hogy a különleges, műemléki területeken befektetett minden egyes euró további 5-10 euró magánberuházást generál, így azok gazdaságilag is sikeresebbek, mint más befektetések.

Prof. Jörg Haspel (Landeskonservator Berlin/D) „social cement”-nek nevezte a műemléket, amely nemcsak épített környezetét fogja egybe, hanem az ott található különböző háttérű és érdeklődésű emberek csoportjait is. Minden tizedik munkahely összefügg a turizmussal, de a berlini fal leomlása utáni 10-12 év kritikus periódus volt Németországban is. A különösen érzékeny, műemléki területeken adókedvezményrel támogatták az építési beruházásokat. Az előadó idézte az Athéni Karta 14. cikkét, mely szerint – meghatározott elvek figyelembevételével – „a műemléki értékű együtteseket különös gonddal kell kezelni⁴, meg kell őrizni egységüket, gondoskodni kell felújításukról, rendezésükről és helyreállításukról”. A kartákkal kapcsolatosan kitért arra, hogy 2012-ben, a Lipcsei Karta ötéves évfordulója alkalmából, ünnepi konferenciával készülnek. Előadásában felhívta a figyelmet arra, a szabályozások mellett milyen kiemelt jelentőségük van a kapcsolatoknak és a hálózatépítésnek.⁵

Suvi Innila, aki a Turku Európa Kulturális Fővárosa 2011 programigazgatója volt, egy sikeres látványosságokban gazdag évről számolt be. A programsorozat központi témája a természet, az ember és a város kapcsolata volt. Ennek tízféle megközelítését mutatták be, többek között egy ideiglenes, üvegfalú szaunakabint, melynek használata után fürdeni lehetett a tengerszorosban, vagy a land artként angolul a fűbe írt üzeneteket, mint „Gondolok rád”, „Gyönyörű vagy” és hasonlókat. A címet és a programokat a tengerszoros túlóralján található Tallinnal együtt nyerték el és szervezték, de az előadás ez alkalommal a finn város minél izgalmasabb bemutatására törekedett. Annak ellenére, hogy a programok 70%-a ingyenes volt, számításaik szerint a városba érkezett turisták napi költségeiből 15 %-ot kultúrára, 85 %-ot pedig szállásra, étkezésre, közlekedésre és egyéb szolgáltatásra fordítottak. Turku sikeres EKF-programjának üzenetét frappánsan úgy fogalmazták meg: „Culture does good!”

Az esti fogadáson a konferenciát köszöntő Alexander Fürst zu Sayn Wittgenstein herceg, a német Europa Nostra alelnöke nem kis büszkeségünkre a Nobel-díjas Kertész Imre szavait is idézte, miszerint az emberek számára kultúra nélkül nem létezik igazi élet.

A konferencia második napja négy fórummal folytatódott. Az 1. sz. fórumon (Invest in the future – exploit the potential of built environment heritage) – egy-egy jeruzsálemi, rigai és albán témájú prezentáció után – a magyar előadó Pécs⁶, a 2010-es év egyik Európai Kulturális Fővárosát mutatta be. Rövid összefoglalójában⁶ már előrevetítette, hogy nem egy kifejezett sikertörténetről fog beszámolni: „Az előadás a politikai hagyományokat és örökséget vizsgálja, mely meghatározta, hogy a

⁴Honour c. kiadványukban mind a 36 német világörökségi helyszínt megtaláljuk, közülük tízről – köztük például a berlini modern lakóházépítésről – részletesebb beszámolót találunk az 52-55. oldalakon.

⁵Ezek közé tartozik a történelmi városok hálózata, az ICOMOS-CIVVIH Történelmi Városok és Falvak Nemzetközi Bizottsága, mely 1983-ban alakult, és székhelye az egri Kispréposti Palotában található, továbbá az Európa Kulturális és Történelmi Városok Hálózata, melyhez Pécs is csatlakozott 2000-ben.

⁶Konferencia-kiadvány 38. oldal

Pécs2010 EKF program miért nem tudott számos szempontból sikeres lenni." A másolható, jó minták helyett az „elveztegetett, elszalasztott lehetőségek” sorával szembesült a hallgatóság. Nem tudjuk, az elhangzott előadás üzenete mennyire segíti a konferencia több mint 30 országból jött szakembereit hasonló terveik megvalósításában.

A 2. sz. fórum érdekes témája, a "Home and Hotel" arra hívta fel a figyelmet, hogy egy településnek egyaránt kell szolgálnia a helyiek és a turisták igényeit is. A 3. sz. fórumon az építészeti örökség érdekében hálózatokban és szövetségekben végzett tevékenységek pozitív hatásairól volt szó. Számos uniós pályázat segíti ezekben a hálózatoknak a kialakulását, hogy a benne résztvevők megismerhessék a legjobb példákat, tanuljanak egymástól, és elkerüljék a buktatókat.

Az integrált városfejlesztés és a Világörökség témájában a 4. sz. fórumon elsőként Ewa Kipta (Lublin) számolt be tapasztalataikról a HERO projektben⁷, amelyben városuk mellett Liverpool, Poitiers, Regensburg, Graz, Nápoly, Valletta, Segesvár és Vilnius szerepelt. Első dolguk valamennyi helyszínen az volt, hogy helyi partnereket kerestek az együttgondolkodáshoz, így biztosítva azt, hogy a program befejeztével is folytatódjon a minél szélesebb körű párbeszéd és a fejlesztések társadalmi támogatottsága.

Helmut Striffler német építész a Rajna-parti Bingen városát mutatta be, ahol a folyóparton közlekedő vonat miatt a szomszédos társasházak értéke sokáig alacsony volt. A fejlesztések során egy kétszintes védőfalat építettek, amelyen gyalogos és kerékpáros közlekedést tettek lehetővé, valamint egy fasor telepítésével irigylésre méltó környezetet alakítottak ki az ott lakók számára. A lakások értéke növekedett, és újabb társasházak épültek a környezetükben. Speyer városában – ugyancsak a Rajna partján – az időnként előforduló árvízről védte meg úgy a városközpontot, hogy meg tudták menteni a part menti értékes épületeket is.

A Neues Múzeumban⁸ szervezett esti séta – bár Nofertiti gyönyörű, színes fejszobra láttán mindenki megilletődött – nem a múzeumban kiállított tárgyakra koncentrált, hanem a fejlesztési koncepciót és annak megvalósulását mutatta be a projektben részt vevő Eva Maria Niemann építész (Federal Office for Building and Regional Planning, BBR, project management Museum Island). Nem titkolta, hogy sok megoldás komoly vitákat gerjesztett. A múzeumot Friedrich August Stüler tervezte, mely 1843 és 1855 között épült. A II. világháború pusztításai miatt hetven évet kellett várni arra, hogy 2009 októberében újra megnyissa kapuit a nagyközönség számára – korábban a legszükségesebb szerkezeti megerősítésekre is csak az 1980-as években került sor. Egy nemzetközi építészpályázaton az angol David Chipperfield nyerte el a tervezési megbízást 1997-ben, majd 2003-ban kezdődhetett el a tényleges építkezés. A Neues Múzeumban három, a régi világ kultúráját prezentáló kiállítási anyag kapott helyet: az egyik a prehistórikus időktől a kora történelemig, a másik a Közel-Keletről az Atlanti Óceánig, a harmadik Észak-Afrikától Skandináviáig jelenítette meg a témát. A Múzeum-sziget 1999 óta része a világörökségnek, múzeumait a föld alatt kötötték össze, az újjáépített részek pedig jól elkülöníthetők a megmaradt, eredeti részeketől. Előbbiek nem állítják vissza az eredeti formákat, anyaghasználatban visszafogottak, téglából, betonból, márványból készültek.

A berlini konferencia iránti nagy érdeklődést bizonyítja, hogy harminchét országból közel ötszáz fő regisztrált a programfüzet tanúsága szerint⁹. Az európai országokon kívül „Európa jövőjére” Afrika és Ázsia országaiból (Nigéria, Nairobi, Mongólia, Törökország, Izrael) is kíváncsiak voltak. A Németország délkeleti határánál található Cottbus városából, Brandenburg Műszaki Egyeteméről sok külföldi fiatal is részt vett a konferencián (például Indiából, Iránból). A német szakemberek és intézmények, a Világörökségi Központ munkatársai, az ICOMOS és a nemzeti Europa Nostra szervezetek részéről is számos ország képviseltette magát a helyi civil szervezetek sokat emlegetett, de csekély számban megjelenő képviselői mellett. Magyarországról hivatalos szakmai szervezetek nem vettek részt a sok tanulsággal és még több pozitív példával szolgáló rendezvényen.

Sedlmayr Judit - Slamáné Böröcsök Gizella

⁷Hero 12, 22, 56. oldalak

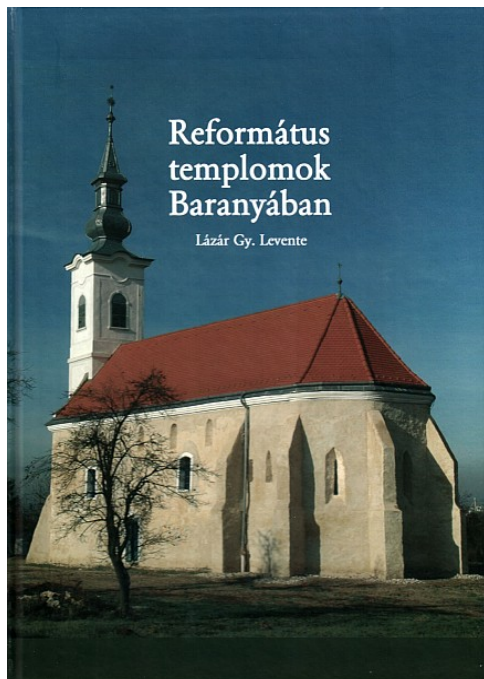
⁸www.museuminsel-berlin.de

⁹ A konferencia-kiadvány végén szereplő lista szerint Romániát és Belgiumot kiemelkedően sokan, országonként tizenötön, Magyarországot – az előadóval együtt – öten képviselték. Az említett listán azonban csak azok szerepelnek, akik hozzájárultak ahhoz, hogy nevük megjelenjen a konferencia-kiadványában, tehát a konferencián megjelentek száma több is lehetett.

Lázár Gy. Levente könyve Baranya épített örökségéről

Lázár Gy. Levente: Református templomok Baranyában. Pécs 2011. ISBN 978-963-08-0603-9.
(A szerző magánkiadása.)

Szemet gyönyörködtető, szép könyv megjelenéséről szeretnék beszámolni az ICOMOS magyar tagjainak. A könyv szerzője dr. Lázár Gyula Levente orvos, a Pécsi Tudományegyetem emeritus professzora, az orvostudomány doktora, nemzetközileg elismert agykutató, számtalan orvosi szakkönyv és tudományos közlés szerzője. A könyv szép címlapjában gyönyörködve persze rögtön feltűnik, hogy e könyv kevésbé illik bele a kiváló tudós orvostudományi kiadványainak sorába. De hogyan jutott el az orvosprofesszor Baranya megye építészeti örökségének feldolgozásához?

A kiváló tudós, következetes kutató munkájában kezdettől fogva fontos szerepe volt a fényképezésnek. Tudományos kutatásai során hosszú évtizedeken át az „apró világ” mikroszkópon keresztül látható jelenségeit rögzítette. Közben számtalan nemzetközi rendezvényen, konferencián vett részt és utazása során fényképezőgépével a világ szépségeire, egzotikus tájakra és híres történelmi együttesekre is rácsodálkozott. Diapozitívekkel illusztrált úti beszámolóit szívesen hallgatták ismerősei, tanítványai, hallgatói.

Az évek során az agysebész professor figyelmét közvetlen környezete, Pécs és Baranya megye szépségei sem kerültk el. Tudósról lévén szó azonban, a látott tájakat és építészeti emlékeket nem csak fényképen rögzítette, hanem nagy következetességgel kutatta és rendszerezte is azokat. Baranya megye gazdag és sokszínű építészeti örökségét megismerve legutóbb éppen a református templomokra figyelt fel. Az elmúlt hat évben felkereste a megye minden kisebb-nagyobb települését, és digitális fényképezőgépén rögzítette a templomépületeket. Fényképfelvételeivel Pécsen és Győrben kiállítások keretében mutatta be, majd a gazdag anyagból gyönyörű kiadványt formált és – igaz, hogy támogatás híján saját költségén – az anyagot könyv formájában is közreadta. A publikáció több szempontból is megérdemli, hogy felfigyeljünk rá.

A száznegyvennyolc oldalas, mutatós, szép kiadvány tömör stílusú bevezető tanulmányt, majd a baranyai reformátusok százötz templomának fotóját – főhomlokzatok, belső terek képét, szép részleteit – tartalmazza, az épületek részletes és szakszerű leírásával és legfontosabb adataival. Az elvégzett hatalmas kutató-gyűjtő munka és a helyszíni bejárások során készült fotók egyaránt csodálatba ejtik az olvasót. A hatalmas mennyiségű tudásanyag szerkesztése, a képek és szöveg elhelyezése a könyv lapjain, az oldalak „tördelése” mintaszerű. Ennek köszönhető, hogy a szép számban közölt, sokféle fontos adat gyorsan áttekinthető. Okos döntés volt, hogy a főhomlokzatok képe a kiadványban mindig azonos helyre és azonos „léptékben” került elhelyezésre.

Meg kell vallanunk, hogy a református templomok építéstörténetének hazai irodalma nem túl gazdag. Talán kevésbé ismert, hogy református templomokról tudományos igényű legelőbb 1942-ben Kovács J. István szerkesztésében jelent meg kétkötetes munka. Hegyi Gábor gyönyörű „templomos könyveire” bizonyára többen emlékeznek: ezek gazdag anyagát egykori kedves barátunk, Dercsényi Balázs szerkesztette végleges formába. Lőrincz Zoltán kőszegi református lelkész, egyetemi tanár az 1990 utáni politikai változások nyomán létrejött templomokról adott ki könyvet. A felsorolt kiadványok elsősorban az építészeti szemszögéből vizsgálták az emléktárgyat. Számomra nagyon fontos, hogy Lázár professzor kiadványa ennél sokkal több szempontból kutatja, írja le és dokumentálja témáját. A szöveg pontos és szakszerű: a teljesség illyesfajta igénye biztonságérzetet és bizalmat ébreszt az olvasóban és kutatóban.

A kiadvány lapjain legelőbb a templomok jellemzőivel ismerkedünk meg, majd építéstörténetük gondos leírása következik. A könyv szerzője dicséretes módon azt is kiderítette, hogy melyik templomot mikor állították helyre, renoválták – vagy éppen a műemlékvédelem legkényesebb módszereivel restaurálták őket? Nagyon fontosak a templomok „mérési” adatai. A továbbkutatás szempontjából a befogadóképesség, az ülőhelyek száma és a berendezés leírása is elengedhetetlen.

Az épületek között nagy aránybeli különbségeket találunk. A legkisebb imaház alapterülete alig félszáz négyzetméter, a legnagyobbé közel ötszáz. A könyv a tornyok elhelyezéséről, ezek típusmegoldásairól is tájékoztat. Ahol harangfelirat van, a szerző azt is feljegyezte. A bősséges irodalom- és forrásjegyzék a továbbkutatást segíti. És ha valaki szeretné a templomok valamelyikét felkeresni, a szerző által megadott GPS koordinátáik útbaigazítanak.

A képi ábrázolást rövid leírások egészítik ki, ezek a templomok helyéről, építésük rövid történetéről, méreteikről, berendezésükről, hangszereikről és harangjaikról tájékoztatnak. Ami állapotukat illeti: vannak romladozó, megújulásra váró és már megújult régi templomok és a közelmúltban emelt új épületek, változatos építészeti megoldásokkal.

A szerző az épületeket stílusonként is osztályozza. De milyenek is ezek a Baranyai református templomok? Vannak közöttük egészen korai, középkori építésűek (Peterd, 15–18. század). Többségük természetesen a türelmi rendelet utáni időkben, a 19. század első felében épült. A pécsi belvárosi református templom késő historizáló épülete (1907) is megnyerő alkotás. Találunk emlékeket a szecesszió idejéből. Magyarbóly szép temploma 1943-ban épült, a magyar szecesszió elkésett, különös szépségű emléke. És vannak elszomorító sorsúak is: Dráwapalkonya imaháza a második világháborúban súlyosan megsérült. 2008-ban az egykori romokból született újjá, sajnos túl kevés utalással az eredeti állapotra.

Az elmúlt két évtizedben szép számmal emeltek új imaházakat. Ezek között akad zavarba ejtően szerény, lakóház formájú (Hird – Pécs, 2001) és díszesebb, „historizáló”, posztmodern alkotás. Nem tagadhatjuk, hogy utóbbiak a kevésbé sikeresek. A legújabb épületek között szerencsére szerethető, szép példákat is találunk: nekem közülük legjobban Lantay Attilának a pellérdi gyülekezet számára 2003-ban épített, egységes, nagyvonalú „új-modern” téglatemploma tetszik.

A gyönyörű képeskönyvet áttanulmányozva mégis támadt egyfajta „hiányérzetem”. A kiadványból ugyanis – éppen a publikáció példaszerűen következetes tördelésnek köszönhetően – egyértelműen „kiolvasható” egyfajta imponálóan egységesség: építészeti „tipológia”. Különösen az egyidőben épült templomok elhelyezkedése, alaprajza, főhomlokzatainak felépítése és a részletformák mutatnak sok hasonlóságot. Ezért ajánlom, hogy a tanulmányt egy újabb kiadásnál a szerző rövid tipológiai összefoglalóval is egészítse ki.

Lázár professzor könyve bizonyára minden hozzáértő szakembernek sok örömet okoz majd. A kiadvány tanulmányozását azonban különösen ajánlom fiatal kutatóinknak. Módszertana példaértékűen következetes és a munka továbbfolytatására ösztönöz – Baranya megyében és a Kárpát-medence más tájain egyaránt.

Winkler Gábor

Ágostházi László DLA:

NEM JÓ EZ ÍGY !

A minap valamilyen oknál fogva szükségem volt a hajdani dömösi Prépostság régészeti feltárt, majd szépen, értően és jól rekonstruált altemploma szerzőinek nevére.

Az otthon rendelkezésemre álló források nem segítettek. Így gondoltam, sebjaj, majd a „mindent tudó” internet elárulja! Kerestem a nagyon sok ottani forrás között s valóban: a régészeti munka idejére, elvégzőjére, az ezzel kapcsolatos publikációkra, sőt a helyreállítás idejére vonatkozóan nagyon szép adatsort leltem, de **sehol, véletlenül sem találtam leírva, hogy építésként ki működött közre, kinek köszönhetjük ezt a szép „emlékeztető” helyreállítást.**

Ugyancsak közelmúltbeli tapasztalatom: a kultúra eseményeit gazdagon bemutató napilapunk hétvégi mellékletében rendre foglalkozik a hozzáértő, jó tollú, szakmájában elismert szerző hazánk épített alkotásaival, kiemelten a középkor emlékeivel. Örömmre az egyik ilyen gazdag hétvégi számban a Somogyvárott található egykori bencés apátság maradványait mutatta be a Szerző. Több alkalommal személyesen is megcsodáltam ezt az alkotást: a sok évtizedes hozzáértő munkával feltárt épületmaradványoknak igen csonka, sokszorosan széthordott részleteit példásan, szakszerűen, a nagyközönség szinte minden rétege számára jól érthetően-értelmezhetően egészítették ki, állították helyre. A látogató nem csak a templom, de az egykori kolostor nagyon sok részletét térben is „megelevenedve”, szívet gyönyörködtető látványban járhatja végig. Ugy vélem, ez a műemléki helyreállítás-bemutató az utóbbi évek egyik legátgondoltabb, legkiérleltebb műemlékes munkája. Méltán foglalkozik vele a napilap cikke! Kerestem ismét, hogy *ki lehetett a munka építészé.* Ismét hiába kutattam az interneten.

Szerintem nincsen ez így jól!

Ugye, a különféle publikációkban mennyire következetesen vigyáznak arra, hogy pl. a fotók, az illusztrációk szerzője meg legyen jelölve?!

Ugye véletlenül sem fordulhat elő, hogy valamely publikáció szerzőjének neve lemaradjon?

Miért nem ugyanilyen természetes, hogy a nagyon sok ismeretet, hozzáértést, szakmai elkötelezettséget és figyelemre méltó tapasztalatokat tükröző nagyszerű helyreállítások „mestereinek” nevét is megörökítsük?

Azt hiszem, hogy illetékes szakmai szervezeteknek - az ICOMOS-nak, a MÉSZ-nek, a MUT-nak, az Építész Kamarának – fel kell emelnie szavát, latba kell vetnie társadalmi és szakmai tekintélyét annak érdekében, hogy ez a furcsa, nem kívánatos helyzet mielőbb megváltozzon.

Az Alpok-Adria Munkaközösség hosszú időn keresztül Közép-Európa határokon átívelő, tudományos kulturális tevékenységének egyik fontos szervezete volt.

Hazánk kormányának már az 1980-as évek elején felajánlották, hogy vegyen részt a regionális szervezet tevékenységében, de a magyar kormány az együttműködés lehetőségével nem kívánt élni. Pozsgai Imre, a Hazafias Népfront akkori elnöke karolta fel az ügyet, így az 1980-as évek végén már egy-egy magyar résztvevője is bekapcsolódhatott e fontos térségi szervezet munkájába. A szervezet ebben az időben Ausztria keleti (Felső-Ausztria, Alsó-Ausztria, Salzburg, Stájerország, Karintia és Burgenland), Olaszország északi tartományait,

Bajorországot, Horvátországot és Szlovéniát szervezte közösségbe. A szervezeten belül munkacsoportokat hoztak létre. Számunkra, műemlékes szakemberek számára a "Történeti Városok Munkacsoportban" való részvétel tűnt a legfontosabbnak, de Tóth Zoltán pécsi kollégánk az egységes városépítészeti szótár létrehozásában is tevélegesen részt vállalt.

A történeti városokkal foglalkozó munkacsoport első jelentése, mely tiszteletet ébresztő, nagy kiadványban, hat nyelven, sok száz ábrával illusztrálva jelent meg, a történeti kisvárosokkal foglalkozott. A második jelentés elkészítésében már a közben sorra belépő magyar megyék - Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala, Somogy és Baranya megye - is részt vettek. Utóbbi a térség mezővárosainak helyzetét dolgozta fel, ugyancsak terjedelmes kötetben. A harmadik jelentés országoként, külön füzetben jelent meg, utóbbi témája a falvak történeti építészeté volt.

2012. március 26-án és 27-én a karintiai kisvárosban (Maria Saal) a Munkacsoport negyedik, munkás lakótelepekkel foglalkozó jelentésének bemutatására kerül sor. A munkás lakótelepek egyik elismert európai szakértője Nagy Gergely építész, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság elnöke. A munkacsoport szerzői tavaly év végén azzal a kéréssel fordultak Nagy Gergelyhez, hogy a már nyomdában lévő könyvet angol nyelven véleményezze. Mivel az Alpok-Adria térségében folyó munka bizonyára az ICOMOS magyar tagjait is érdekli, elnökünk recenzióját híradónk lapjain, magyar nyelven is közreadjuk:

**Johann Schwertner - Georg Kanhäuser - Paolo Tomasella - Željko Trstenjak - Paulus Wall
- Winkler Gábor - Domen Zupančič:**

Munkásnegyedek és munkásvárosok 1750 és 1950 között (Maria Saal, Austria, 2011)

Építészettörténetünkben, városépítészettörténetünkben, településtervezésünkben a legelhanyagoltabb terület a tervezett települések építészettörténeti kutatása. Talán ennek az lehet az oka, hogy ahogy a település, településrész elválaszthatatlan közösségétől, lakóitól és kultúrája által meghatározott társadalmi környezetétől, úgy szélesedik ki a kutatási terület. Ez különösen vonatkozik arra, amikor szervezett, egy ütemben tervezett, telepített településekről beszélünk, ahol kötött a funkció, a település eredeti társadalmának köre. Sőt, még a megtelepedés, a benépesedés körülményei is különös sajátosságot mutatnak. Az ellátás megszervezésének is megvan a maga története. A társadalmi fejlődés és az igények változása is kutatásra érdemes ismeretlen mozgatórugó, ami jelentősen hatott e települések, településrészek átalakulásakor.

Az összefüggő szakterületek a szakosodás miatt különváltak, de egyes meghatározó kérdések kiestek a kutatók látóköréből. A munkásnegyedek, munkásvárosok fölött kicsit átnéztünk, nem ismerve fel történeti kulturális jelentőségüket. Ezen túl a téma interdiszciplinaritása távolíthatja el a szakágak egyes elmélyült kutatóját.

Ezt a hiányosságot ismerte fel az Alpok-Adria Munkaközössége. Johann Schwertner vezetésével, Georg Kanhäuser, Paolo Tomasella, Željko Trstenjak, Paulus Wall, Winkler Gábor, Domen Zupančič aktív közreműködésével működik egy szervezett, példa értékű munkacsoport (Történeti Központok Munkacsoportja). Mindenkinek feltűnhet, hogy egyedül a magyar résztvevő, Winkler Gábor nem köthető a nevesített régiókhoz. Sajnos az általa képviselt megye kilépett a programból, de szerencsénkre programalkotóként továbbra is vállalta a munkát. A szerkesztés, a tematika, az átfogó elemzések, még ha név nélkül is készültek, neki köszönhetők. Ennek a tudományos megalapozottsága, a felvezetés tiszta logikája adja meg a súlyát és az értelmét a kötetnek.

A kutatók felvállaltak egy nagyon fontos és érdekes építészettörténeti feladatot, mégpedig a munkásnegyedek és a munkáslakótelepek kutatását, és nem utolsó sorban építészettörténetünk főbb vonalaihoz való illesztését. A kutatók mind az Alpok-Adria régióinak elismert szakemberei. Céljuk, hogy a kapcsolódó, egymással kulturális közösséget is vállaló területeken közös kutatás keretében hívják fel a figyelmet ezekre az értékekre és kapcsolódó speciális, település szinten is megoldandó műemlékvédelmi kérdésekre.

A kötetben alapos elemzés világít rá, hogy a településépítés történetének kutatói előtt a tervezett települések csak mostanában kerülnek előtérbe, de még most is inkább a kertváros építészet az, amiről már jelennek meg tanulmányok. Itt is az egyik legfontosabb előzménynek a tervezett munkásnegyedek, munkásvárosok tekinthetők, mégis eddig teljesen feldolgozatlan volt forrásuk, kutatásukat elhanyagolták. A helyszínekre sem úgy tekintettünk, mintha azok különös értéket képviselnének. Inkább a szociológusok szemében jelentettek forrást, természetesen saját szakterületükre leszűkítve a lehetőségeket. További sajátosságuk a telepített munkásnegyedeknek, hogy inkább kötődnek az iparosodáshoz, annak sajátosságához, mint a helyi adottságokhoz. A kötet egyértelműen rávilágít, hogy látványosan képviselik és ma is hordozzák az ipartörténet jellemzőit, a társadalom új fejlődési vagy átalakulási vonulatait. Alaposabban feltárva előzményeiket és adottságaikat láthatóvá válik, hogy minden együttes a kornak megfelelő jellemző vonásokat hordoz, sőt emellett megjelennek azok a helyi építészetből jelentkező sajátosságok is, amelyek helyi karaktert adnak ezeknek a helyszíneknek. A kutatáshoz nem lehetett előképeket használni, ahonnan a módszertant át lehetett volna ültetni. Egy teljesen feltáratlan terület világát ismertetjük meg a kötetből, ami felvállalta az első lépést egy feldolgozatlan, hatalmas szakterületen.

A történeti ismertető a munkástelepek kialakulásának, sajátos építészeti világának, programjainak fejlődéstörténetét mutatja be. Itt elsősorban azokat a példákat láthatjuk illusztrációként, amelyek földrajzilag kapcsolódnak, de közvetlenül nem illeszkednek a munkacsoport konkrét területeihez. Nyilvánvaló szándék volt, hogy az egyetemes vonulatokhoz illesztett helyi jelentőségű vagy távolabbi kisugárzású helyszínek építészettörténeti kötődései láthatóvá váljanak.

A kötet szerkezeti felépítése is érdekes, ezért nehéz meghatározni a könyv műfaját. Adattár, monográfiák gyűjteménye, ugyanakkor átfogó mű, ami rendszerbe foglalja ennek az érdekes szakterületnek a fejlődéstörténetét. A könyv komoly értéke, hogy lényegesen több mint egy száraz adattár. Pontosan ezzel a magatartással tud forrásértékűvé válni a hat nyelven (szlovén, horvát, olasz, magyar, német és angol) szerkesztett hatalmas anyag. Az általános fejlődéstörténetet régiókénti inventárium jellegű helyszín-bemutatók követnek. A feldolgozott régiók példája alapján állt össze a tartalmi követelményekkel együtt a rendszer és a tematika. Vagyis megteremt a lehetőséget a régió kívüli helyszínek hasonló szellemű és rendszerezettséggű feldolgozására. A munkacsoporthoz regionális kutatók is csatlakoztak, így tették teljesebbé a kötet anyagát.

A régiók összefogásának eredménye, hogy Baranya, Friuli Venezia Giulia, Karintia, Horvátország, Felső-Ausztria és Szlovénia munkás-lakótelepeinek építését, fejlődését és a megőrzés lehetőségeinek kérdéseit kutathatták a téma legjelesebb helyi szaktekintélyei.

Általában a tanulmányok, a kutatási eredmények publikálásának célja a megismerés és a megismertetés, ez az alap. A kötet azonban ezen lényegesen túllép, amit csak olyan szakemberek vállalnak fel, akik - mint e kötet szerzői is - nem csak a kutatás területén rendelkeznek nagy tapasztalattal, hanem a városépítészet, a műemlékvédelem gyakorlati területén is komoly múlttal rendelkeznek. Így tudták a kutatási eredményeket a gyakorlat oldaláról is áttekinteni. A munkásnegyedek és munkásvárosok építészettörténeti jelentőségének bemutatása mellett így foglalkozhat a könyv a műemléki kérdésekkel is. A hagyományos műemlékvédelmi megközelítésen túl ez esetben a megőrzés - pontosan a lépték és az összefüggés rendszer miatt - teljesen új követelményrendszer szerint kell, hogy történjen. Sehol nincs ennek kidolgozva a gyakorlata, csak általános nemzetközi kartákra, irányelvekre hagyatkozhatunk. Hivatkozik is a kötet a vonatkozó nemzetközi egyezményekre. A helyszíni adottságokat pontosan felmérve - az ICOMOS konzerválási elvei alapján - elvi megőrzési programot is meghatároz a kötet. A megőrzés követelményeit olyan általános rendben mutatja be, ami a helyi sajátosságokkal kiegészítve régiónkénti megújulási programmá is válhat.

Kétségtelen, hogy a munkás-lakótelepek is egy kor lenyomatai. A könyv meggyőzően igazolja a Velencei Karta meghatározását követve, hogy nem pusztán az a műemlék, amit azzá nyilvánítottak. Olvashatjuk, hogy a "Műemlékek és műemléki együttesek konzerválásának és restaurálásának nemzetközi kartája" készítői 1964-ben úgy fogalmaztak, hogy "...a műemlék fogalmán olyan önálló építészeti alkotásokat és városi vagy falusi együtteseket értünk, amelyek valamely sajátos kultúrának, jelentős fejlődésnek vagy történelmi eseménynek tanúi. A műemlék fogalma nemcsak a nagy alkotásokra terjed ki, hanem azokra a szerény művekre is, amelyek az idők folyamán kulturális jelentőségre tettek szert." Már az első vizsgálódások megmutatták, hogy a Velencei Karta meghatározásai az Alpok-Adria térség történeti munkástelepeire is ráillenek: e témával tehát semmiképpen sem felesleges elmélyültebben foglalkozni." E szerény, de elkötelezett kiindulás vezette el a munkacsoportot ehhez a kötethez, ami teljesen új kutatási terület előtt tárja fel a lehetőségeket. Folytatása szükséges, mert bárki áttekinti a felvállalt régiókon túl ezt a munkát rádöbben, hogy környezetében is hasonló együttesek találhatóak, amelyekre eddig figyelmet sem fordítottunk. A legtöbb helyszínen súlyos átalakulások sodorják veszélybe a munkástelepeket. Az építészettörténeti jelentőség bemutatásán túl a kötet arra is hivatott, hogy felhívja a figyelmet védelmük és megőrzésük szükségességére. Az Alpok-Adria munkacsoport kötetével most már a további munkásnegyedek és munkástelepülések kutatása előtt is megnyílt a lehetőség, hiszen adott a folytatás és a csatlakozás lehetősége.

Nagy Gergely

MEGHÍVÓ

**VÉDETT ÉLŐ ÖRÖKSÉGÜNK -
KERTÉPÍTÉSZETI EMLÉKEINK**

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a
Felcsúti Utánpótlás Neveléséért Alapítvány

tisztelettel meghívja Önt a

**“VÉDETT ÉLŐ ÖRÖKSÉGÜNK -
KERTÉPÍTÉSZETI EMLÉKEINK”**
című kiállításra.

Helyszín:

Alcsúti Arborétum - Kápolna
2012. március 14. szerda, 14.00 óra

A kiállítást megnyitja:

Füri András, a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
igazgatója

A kiállítást tervezte, anyagát összeállította Dr. Órsi Károly

A kiállítás egybeesik az alcsúti kápolnaépület helyreállításának 25.
évfordulójával.

A megnyitót követően alkalom nyílik az alcsúti hóvirágmező
megtekintésére.

A kiállítás 2012. május 31-ig tekinthető meg.
Nyitvatartás: szombat 10.00 - 14.00

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVEDELMI HIVATAL

CORVINUS
Egyetem

PALATINUS
ALAPÍTVÁNY

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY. . .

Március

- Március 6. **145 éve** (1867) halt meg *Hild József* építőmester, céhmester, kora egyik legtöbbet foglalkoztatott alkotója, egyik legismertebb alkotása a szegedi Hungária szálloda
- Március 16. **115 éve** (1897) született *Boronkay Pál* építészmérnök, Sopron város főépítésze, a város építészeti arculatának példás gondozója
- Március 25. **235 éve** (1777) halt meg id. *Zwenger József* építész, céhmester, aki Egerben és környékén több lakóházat, templomot – így pl. Egercsehi római katolikus plébániatemplom - alkotott

Április

- Április 4. **140 éve** (1872) rendelte el Pauler Tivadar Vallás- és Közoktatásügyi miniszter a *Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottságának* felállítását
- Április 5. **92 éve** (1920) született Hajnóczy Gyula Dr. építészmérnök, Ybl-díjas, régész, tanszékvezető egyetemi tanár, szakíró, számtalan hazai antik romterület (Gorsium, Valcum, Aquincum, stb.) nemzetközileg elismert restaurátora
- Április 8. **287 éve** (1725) helyezték el a *pesti Egyetemi templom* épületének (Mayerhoffer A.) alapkövét
- 207 éve** (1805) kezdték el építeni *Debrecenben a Nagytemplomot* (Péchy M.)
- Április 9. **152 éve** (1860) született *Möller István* építészmérnök, tanszékvezető egyetemi tanár, szakíró, nagyon sok hazai műemléképület (pl. Vajdahunyad: vár, Gyulafehérvár: székesegyház, Zsámbék: templomrom, stb.) restaurátora
- Április 10. **140 éve** (1872) tartotta meg alakuló ülését Zalay Ágoston elnökletével a *Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottsága*
- 80 éve** (1932) született *Sedlmayr János* építészmérnök, Ybl-díjas, a magyar műemlékvédelem kiemelkedő jelentőségű alkotója, sok alkotása közül talán legjelentősebb a kőszegi vár, vagy a soproni Fabricius-ház helyreállítása
- Április 14. **216 éve** (1796) halt meg Budán *Hamon János Mihály*, Hamon Kristóf fia, céhmester, a budapesti Batthyány-téri templom és plébánia építője

147 éve (1865) született *Gyalus László* építész, az Iparművészeti Főiskola tanára, historizáló épületek tervezője, sok történeti épületrestaurálója

Április 20. **155 éve** (1857) nyitották meg ünnepélyesen a budai *Alagutat*

190 éve (1822) helyezték el *Esztergomban a Bazilika* épületének (Hild József) alapkövét

Április 25. **117 éve** (1895) született *Rados Jenő* építésmérnök, Ybl- és Állami-díjas, egyetemi tanár, szakíró, számtalan műemlék épület (Fertőd, Ráckeve: kastély, stb.) restaurálója

67 éve (1945) halt meg *Lux Géza* építésmérnök, a középkori magyar építészet történetének kutatója, műemléképületek felmérője és restaurálója

Április 29. **155 éve** (1857) adták forgalomba a budai *Alagutat*

217 éve (1795) helyezték el ünnepélyesen a *csurgói gimnázium* épületének alapkövét

Köszönet az 1%-ért !

Ezúton is szeretnénk megköszönni mindenkinek aki 2010-es személyi jövedelemadójának 1%-át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület részére ajánlotta fel.
A támogatás révén beérkezett **80.127** Forintot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nemzetközi jelenlétének erősítésére, Magyarország szakmai képviseletére fordítottuk.

Ahhoz, hogy 2012-ben is sikeresen dolgozhassunk Egyesületünk célkitűzéseinek megvalósításán, továbbra is igen nagy szükségünk van az Önök támogatására, számítunk Önökre!

Kérjük a műemlékek, történeti együttesek minden barátját, hogy támogasson minket személyi jövedelemadójának 1%-ával !

köszönettel
ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület
Adószám: **18083897-1-41**

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**

**Szerkesztőség: H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Levél cím: H-1535 Budapest, Pf. 721.
Telefon/fax: +36/1/212-76-15
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)**

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:

- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja:
Kulturális Örökségvédelmi Hivatal